

Kuodis: vietoj pasišvaistymo „milijardas milijonui“ pinigus galime panaudoti prasmingiau

Publikuota: 2018-07-04 06:00

Dalius Simėnas

„Verslo žinios“ (<https://www.vz.lt/autorius/dalius-simenas>)

Seime priimtą mokesčių reformą reikia dar pastatyti nuo galvos ant kojų, o kad tai įvyktų, Lietuvoje būtina pirmiausia turėti viešojo sektoriaus viziją, įsivertinti, koks turi būti adekvatus jo finansavimas, ir tik tada spręsti, kaip ir kokiais mokesčiais finansuoti viešąsias gėrybes. Tai, deja, nebuvo padaryta, įsitikinęs ekonomistas Raimondas Kuodis, Lietuvos banko valdybos pirmininko pavaduotojas.

Prezidentė dar nepatvirtino pensijų reformos dalies, kitoms permainoms, galima sakyti, uždegta žalia šviesa. Kokie jūsų vertinimai?

Kaip ne kartą esu sakęs, mokesčių sistema yra tiesiog įrankis, reikalingas, kad finansuotume viešąjį sektorių ir tai, kad mūsų gerovė geriausiai mūsų metais būtų perkelta į metus, kai mes nebegalime dirbti, t. y. veiktų pensijų sistema.

Siūliau pradėti nuo viešojo sektoriaus vizijos ir adekvataus jo finansavimo poreikių įsivertinimo. Kad štai žiūrėkime – mūsų poreikiai yra tokie. Na, o tada jau galvokime, kaip geriausiai ir iš kokių mokesčių tą biudžetą surinkti.

Ar tai buvo padaryta?

Deja, nebuvo. Dar buvo siūlymas dalį „Sodros“ padaryti kaip banko sąskaitą. Kai dalį algos laikai banke, to juk nelaukai mokesčiu. Bet to padaryti nesiryžta.

„Sodroje“ vis tiek piešiamos saulutės, taškai ir panašiai. Tai labai patinka pensijų fondams. Jie sako, kad pas mus kaupiate eurus, o ten tik taškus renkate.

Man nepatiko ir kitas dalykas – profanacijos tos mano idėjos, kurią pavyko įgyvendinti 2008 m., t. y. diferencijuoti neapmokestinamąjį pajamų dydį (NPD), ką tuo metu pasiūliau Algirdo Šemetos ir Andriaus Kubiliaus komandai.

NPD, kuris iki to laiko buvo skirtas visiems ir kuris daugiau uždirbantiems nieko nereiškė, bet vis tiek rijo biudžeto pinigus, buvo panaudotas paremti mažai uždirbančius, kad jie galėtų beveik nebemokėti gyventojų pajamų mokesčio.

Tai šita Vyriausybė paimprovizavo ir jai staiga susirodė, kad dabar biudžete yra pinigų gražinti teisę į NPD uždirbantiems iki 2,5 vidutinių darbo užmokesčių siekiantį atlyginimą (Seime vėliau patvirtinta 2 VDU riba – VŽ).

Reformos iniciatoriai deklaravo, kad taip siekia palengvinti mokestinę našlą gaunantiems vidutinės pajamas.

Tai nei ekonomiškai prasminga, nei galų gale platesne prasme racionalu. Turime vos ne mažiausią biudžetą Europos Sąjungoje (pagal BVP %), nebeatitinkantį mūsų išsivystymo lygio.

Iš to kyla daug visokių socialinių problemų, pavyzdžiui, pensininkų skurdas, medikų, mokytojų ir kitų viešojo sektoriaus grupių neadekvatus apmokėjimas.

Leidžiate suprasti, kad vizija, kurią įgyvendina ši Vyriausybė, nėra tai, ko reikia Lietuvai?

Vietoj to pasišvaistymo, kaip finansų ministras Vilius Šapoka pristatė reformą pirmu sakiniu „milijardas milijonui“, tuos pinigus galime panaudoti prasmingiau tvarkydami viešąjį sektorių, užkaišydami didžiausias skylės, kurios egzistuoja. Na, bet buvo pasirinktas liberalus būdas biudžetą dar apmažinti.

Ši koncepcija nebuvo niekur svarstyta. Ji gimė tik ministro galvoje. Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos programoje šito tikrai nebuvo. Tai žinau, nes ją padėjau parašyti. Mokesčių reforma buvo pradėta ne nuo to galo.

Kaip, jūsų matymu, turėjo ir turėtų vykti reforma?

Pirmiausia, kaip minėjau, reikia žinoti, kokio viešojo sektoriaus nori, koks yra adekvatus jo finansavimas, kaip tuos dalykus suskaičiuoti. Lygindamiesi su Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos šalimis, galime, pavyzdžiui, sužinoti, kad moksleivių mokytojui turi būti 15, o ne 10, kaip dabar yra Lietuvoje. Arba kad mokytojas turi uždirbti bent 30% daugiau nei šalies vidurkis. Turėdamas šiuos du skaičius, jau žinai adekvataus finansavimo poreikius. Tuomet mokesčių sistemą jau parenki tokia, kad ji spręstų viešojo sektoriaus problemas. Nes priešingu atveju turime skurdą, korupciją, nelygybę, emigraciją ir taip toliau. O tai visuomenei daug daugiau kainuojantys dalykai.

Šiems konceptualiems reikalavimams dėmesio nebuvo skirta, o nugalėjo ministro Šapokos vizija. Iš ministro, kuris neturi nei didelės teorinės, nei praktinės apmokestinimo patirties, girdėjome žodelius „Airija“, tai, kad jis yra mažo viešojo sektoriaus gerbėjas ir panašiai. Tai, mano galva, nėra tai, ko reikia Lietuvai.

Galime žmonėms padalyti pinigų, bet jeigu jie tuos pinigus ir dar daugiau jų pradės leisti kokiai nors privačiai medicinai, į kurią neišvengiamai nudreifuosime su tokia politika, tai žmonėms gali nelabai patikti.

Gali turėti mažą biudžetą, bet tai nereiškia, kad dėl to geriau gyvensi brangiau mokėdamas už sugriautus ekonomikos sektorius ir pan.

(<https://www.vz.lt/apps/pbcsi.dll/storyimage/VZ/20180704/PREMIUM/180709862/EP/1/1/EP-180709862.jpg&maxW=1500&AlignV=top&lastmodified=20180704100020&imageversion=Horizontalus>)

Ko, jūsų nuomone, reikia efektyviai veikiančiai mokesčių sistemai?

Be konstitucinio klausimų suvokimo – kas yra viešasis sektorius ir ko mes iš jo norime, kaip jį turime finansuoti, kokie ateityje bus visuomenės viešojo sektoriaus, švietimo paslaugų ir kiti poreikiai – nieko nebus. Turint atsakymus į šiuos klausimus, būtų viskas apversta nuo galvos ant kojų.

Tik tai išsiaiškinusi, Finansų ministerija turės tokią viziją ir tada matys, koks turėtų būti smarkiai senstančios visuomenės biudžetas.

Žinoma, reikės mažiau pinigų švietimui, daugiau – sveikatos ir socialinei apsaugai. Pirmiausia turime matyti jų viziją, ką jie galvoja. Priešingu atveju, jeigu bandysime išlaikyti tokį patį ar dar mažesnį biudžetą, padalydami milijardą milijonui, turėsime visai kitokį viešąjį sektorių. Dalis sektoriaus, kuris yra pusiau privatizuotas, ateityje taps visai ar dar labiau privatizuotas. Kas yra vokeliai medikams? Tai yra privatizacija, kai moki iš kišenės. Kas yra korepetitoriai moksleiviams? Tai yra dalinis švietimo privatizavimas.

Visuomenei reikia visas kortas padėti ant stalo. Bet politikai mėgsta padėti tik gražias kortas, pavyzdžiui, komunikacijos specialistų nugludintas idėjas – kaip milijardas milijonui, bet nepasako, kas bus po to, tad toks diskursas nėra net sąžiningas visuomenės atžvilgiu.

Tai kada ir ar sulauksime tikros mokesčių reformos?

Kai politikai pirmiausia liausis derinti tai, ką sako visuomenei, su komunikacijos specialistais. Ministras negali išeiti ir pirmu sakiniu pristatyti reformą prabildamas apie milijardą milijonui. Akivaizdu, kad tokie apvalūs skaičiai skirti priblokšti visuomenei staiga atsiradusiu politikų geranoriškumu ir panašiai. Tokiomis kategorijomis normalioje šalyje niekas net nešnekėtų, kaip daroma čia.

Visi žaidžia komunikacinius žaidimus, o visa kita, kas yra svarbiausia, lieka paraštėse, bet mūsų analitikų priedermė yra normalizuoti tą diskusiją apie reformą kalbant apie visas balanso puses.

Matome, kad ši reforma dar labiau sumažins viešojo sektoriaus finansavimą, palyginti su dabartiniu žemu lygiu. Klausimas, kas bus po to.

Mokesčių reformos finansavimo šaltiniai, mln. Eur

	2019 m.	2020 m.	2021 m.
Priemonė			202
NPD didinimas	-180	-160	-17
„Sodros“ įmokų lubos	-20	-20	-20
Progresinio GPM laiptelio įvedimas	+4	+4	+4
Akcizų tabakui didinimas	+12	+11	+11
Būsto apmokestinimo plėtra	+11		
Šešėlinės ekonomikos mažinimas	+200	+160	+160
Iš viso:	+27	-5	-15

Pastaba: skaičiavimai pateikti pagal Vyriausybės pasiūlymą. Seime priėmus koreguotą mokesčių pertvarkos variantą turėtų pajamų iš progresinio GPM (25% pakeisti į 27%) skaičiavimai; be to kol kas nukeltas nekilnojamojo turto apmokestinimo sva

Šaltinis: Finansų ministerija

